

7. SINIF SOSYAL BİLGİLER

FULLETEN

EFSANE

SBD NOTLARI

SB.7.3.3

OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Konu Özetleri

SBD Bilgi

Kavram Kartları

Kazanım Odaklı

HAZIRLAYAN

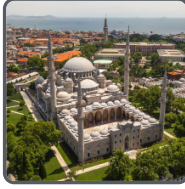
Muammer ASLAN

7.3.3 OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Öğrenme çıktısı: Osmanlı kültür ve medeniyetinin unsurlarını **çözümleyebileceksiniz**. Anahtar kavramlar: **külliye**, **vakıf**, **Divan-ı Hümayun**, **merkez-taşıra yönetimi**, **sıbyan mektebi**, **medrese**, **Enderun**, **şer'i-örfi hukuk**, **kadı**, **Mecelle**, **hat**, **minyatür**, **ahilik**, **lonca**, **bedesten**.

Görsel 3.50 · Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası

Görsel 3.51 · Süleymaniye Külliyesi

SELÇUKLU'DAN OSMANLI'YA KÜLLİYE GELENEĞİ

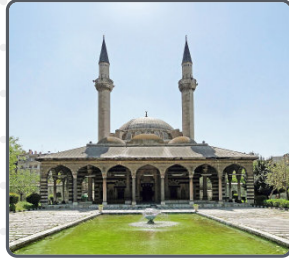
Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (13. yy, Mengücekliler): cami + darüşşifa + türbe → ibadet, sağlık ve sosyal yardım bir arada; kesme taş, geometrik ve bitkisel **taş süsleme** → Selçuklu mimarisi ve yardımlaşma kültürü.

Süleymaniye Külliyesi (16. yy, Kanuni, Mimar Sinan): cami, medreseler, darüşşifa, **imaret** (yemek), hamam, sıbyan mektebi, çarşı → gelişmiş planlama.

Osmanlı kültür ve medeniyeti, Anadolu'daki **Selçuklu ve beyliklerin** kültürel birikimi üzerine kuruldu; mimari, **vakıf geleneği** ve toplumsal yaşam bu mirasın geliştirilmiş devamıdır (ortak coğrafya, din, Türk gelenekleri) → toplum hayatına katkı: sağlık, eğitim, yardımlaşma, birlik.

Görsel 3.52 · Poçitel Köyü (Bosna Hersek)

Görsel 3.53 · Süleymaniye Camii (Şam)

Görsel 3.54 · Murat Ağa Camii (Trablusgarp)

Görsel 3.55 · Büyük Han (Lefkoşa, KKTC)

OSMANLI KÜLTÜRÜNÜN YAŞAYAN İZLERİ

Yemek: Balkan ülkelerinde (Bosna-Hersek, Bulgaristan, Karadağ, Kosova, K. Makedonya) baklava, pilav, kebab, musakka, dolma · **Mimari:** Şam'daki **Hamidiye Çarşısı** Osmanlı dönemi kapalı çarşısı · **Dil:** Libya, Tunus, Cezayir'de "ardakaş, hastehane, barek, şavurma, ucak" · **Müzik:** Kuzey Afrika orkestralarında kanun, ud, ney · **Gölge oyunu:** KKTC'de Karagöz. Farklı ülkelerdeki eserler → Osmanlı'nın **üç kıtaya** yayılmış, kalıcı düzen kuran, kültürünü hoşgörüyle yaşatan bir devlet olduğunu gösterir. Korumak: restorasyon, UNESCO, tanıtım, TİKA projeleri.

Balkanlarda Türk mutfağı

Hamidiye Çarşısı (Şam)

Kuzey Afrika'da Türkçe kelimeler

Türk müziği sazları

Görsel 3.56 · Karagöz (KKTC)

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Külliye nedir, hangi yapılardan oluşur?" · "Osmanlı kültürünün Selçuklu'dan devraldığı unsurlar?" · "Farklı ülkelerdeki Osmanlı eserleri neyi gösterir?" · "Balkanlar'da Türk yemek adlarının kullanılması neye örnektir?" → kültürel etkileşim / süreklilik.

KAVRAMLAR

Külliye: Cami çevresinde toplanan yapılar bütünü.

Darüşşifa: Hastane.

7.3.3 OSMANLI'DA YÖNETİM

Görsel 3.57 · Bey (temsili)

Görsel 3.59 · Adalet Kulesi (Topkapı)

YÖNETİM ANLAYIŞI

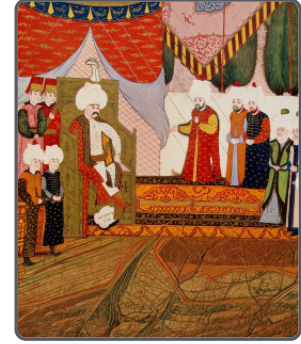
Küçük bir **uç beyliği**; ilk dönemde Türk geleneğine göre **bey** hem devletin başı hem **başkomutan**; önemli kararlarda diğer beylerin görüşü alındı. Devlet büyüdükçe unvanlar değişti: **bey** → **han** → **hüdavendigâr** → **sultan** → **padişah** → beylikten güçlü devlete dönüşümün göstergesi. Yönetimde **Türk-İslam gelenekleri** ve önceki Türk devletlerinin deneyimi.

Merkez yönetimi: saray ve Divan-ı Hümayun'un bulunduğu, kararların alındığı **başkent** yönetimi · **Taşra yönetimi**: merkezden uzak **eyalet ve sancakların** yönetimi.

Padişah: devletin mutlak hâkimi; idari, askerî, mali konularda geniş yetki; ancak **kanun, töre, geleneklere** uygun hareket etti. Görevleri: toprakları genişletmek, **adaleti sağlamak**, halkın refahını artırmak. Yönetimi tek başına değil görevlilerle, **Divan-ı Hümayun**'da yürüttü.

DİVAN-I HÜMAYUN (KAYNAK A)

Merkez teşkilatının temeli; **Türkiye Selçuklu** Divanı örnek alındı; **Orhan Bey**'den beri var (ilk üyeler: padişah, vezir, Bursa kadısı). İdari, askerî, mali konular ile şikâyet ve **davalar** görüşülüp karara bağlandı. Padişah başkanlık ederdi; **Fatih**'ten sonra veziriazamlar başkanlık etti, padişah **Kasr-ı Adl (Adalet Kulesi)** penceresinden izledi. **II. Mahmud** Divan'ı kaldırıp **nazırlık** (bakanlık) sistemini kurdu.

Görsel 3.58 · Divan-ı Hümayun (minyatür)

DİVAN ÜYESİ	GÖREVİ	GÜNÜMÜZDEKİ KARŞILIĞI
Veziriazam (Sadrazam)	Padişah'tan sonra en yetkili; padişahın vekili, mührünü taşır	Cumhurbaşkanı Yardımcısı
Vezirler	Tecrübeli devlet adamları; veziriazamın verdiği görevleri yapar	Bakanlar
Kazasker	Büyük davalara bakar; kadı ve müderris atar	Adalet Bakanı
Defterdar	Gelir-giderleri denetler, mali işleri yürütür	Maliye Bakanı
Nişancı	Antlaşma yazışmaları; belgelere padişahın tuğrasını çeker	Dışişleri Bakanı / Tapu Kadastro
Kaptanıderya	Donanma ve denizcilik işleri	Deniz Kuvvetleri Komutanı
Şeyhülislam	Kararların İslam'a uygunluğu için fetva verir	Diyanet İşleri Başkanı

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Merkez ve taşra yönetimi nedir?" · Divan üyesi-görev-günümüz karşılığı eşleştirmesi (kesin çıkar: defterdar → maliye; nişancı → tuğra). "Unvanların değişmesi neyi gösterir?" · "Divan'ı kim kaldırdı, yerine ne geldi?" → II. Mahmud, nazırlıklar.

KAVRAMLAR

Uç beyliği: Sınır boyundaki beylik.

Merkez yönetimi: Başkentteki yönetim.

Padişah: Osmanlı hükümdarı.

Taşra: Merkez dışındaki eyalet ve sancaklar.

7.3.3 OSMANLI'DA EĞİTİM VE HUKUK

Görsel 3.60 · Sıbyan mektebi

Görsel 3.61 · Ayasofya Medresesi öğrencileri

Görsel 3.62 · Mühendishane-i Berrî

Görsel 3.63 · Rüştîye öğrencileri

Görsel 3.64 · Mekteb-i Sanayi (Kastamonu)

KURUM	ÖZELLİĞİ
Sıbyan mektebi	Okuma-yazma, temel dinî bilgi, Kur'an; 5-6 yaşında başlanır, 3-4 yıl; kızlar da 8-9 yaşına kadar; düzenli program ve süre yoktu; günlük hayatı kolaylaştıran bilgi
Medrese	Üst düzey eğitim; dinî ilimlerin yanında matematik, astronomi, mantık, felsefe, tıp; kadı, müderris , din görevlisi ve yönetici yetiştirir
Enderun Mektebi	Saray içinde; devletin üst düzey yöneticilerini yetiştirir; mezunları devlet görevlisi, komutan, yönetici
Batı tarzı okullar (XVIII. yy)	Mühendishane-i Bahrî-i Hümayun (deniz), Mühendishane-i Berrî-i Hümayun (kara); yabancı dil ve fen bilimleri
Yenilikler	II. Mahmud: ilköğretimi zorunlu kılma çalışmaları; rüştîye (ortaokul), idadî (lise); Darülfünun (ilk üniversite, İstanbul Üniversitesi); kız-erkek öğretmen okulları; Darüşşafaka (kimsesizler); Sanayi-i Nefise (güzel sanatlar); meslek: Telgraf, Eczacı, Kaptan-Çarkçı, Mekteb-i Hukuk , Mekteb-i Sanayi

GÜNÜMÜZLE BENZERLİK	FARKLILIK
Kademeli okul sistemi (ilk-orta-lise-üniversite) · meslek okulları · öğretmen okulları · kızların eğitimi	Bugün zorunlu, ücretsiz ve programlı eğitim; karma sınıflar; sıbyan mektebinde süre-program yoktu; din ağırlıklı → bugün bilim ağırlıklı

Görsel 3.65 · Kadı ve mahkeme

Görsel 3.66 · Şeyhülislam

Görsel 3.67 · Mecelle

HUKUK SİSTEMİ

"**Adalet mülkün temelidir.**" → adalet devletin en temel görevi. **Şer'i hukuk:** İslam kurallarına dayanır · **Örfi hukuk:** padişahın düzen için koyduğu kurallar ve gelenekler (**kanunname:** "Sultan ne buyurursa o yasadır"; hazırlanmasında şeyhülislam, kazasker, nişancı). Adaleti **kadılar** yürüttü; Müslüman ve gayrimüslim tebaaya inancına göre adil davranıldı. **Modernleşme:** **Ahmet Cevdet Paşa**'nın hazırladığı **Mecelle** → İslam dünyasının ilk **medeni kanunu**; II. Abdülhamid döneminde **Kanun-i Esasi** → ilk anayasa, halkın hakları güvence. Mecelle örnekleri: "Berâet-i zimmet asıldır" (suçsuzluk esastır) · "Kişi ikrarıyla muaheze olunur" (itirafıyla sorumlu tutulur).

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** Kurum-işlev eşleştirmesi (Enderun → yönetici; medrese → kadı-müderris). "Rüştîye, idadî, Darülfünun neye karşılık gelir?" · "Şer'i ve örfi hukuk farkı?" · "Mecelle nedir, kim hazırladı?" · "Kelime bulutunda hukukla ilgili kavramlar: kadı, kanunname, örfi hukuk, mecelle, adalet, ferman."

KAVRAMLAR

Medrese: Osmanlı yükseköğretim kurumu.

Müderris: Medrese hocası.

7.3.3 OSMANLI'DA SANAT VE GÜNLÜK HAYAT

Görsel 3.68 · Selimiye Camii (Edirne)

Görsel 3.69 · Hat

Görsel 3.70 · Ebru

Görsel 3.71 · Mehter Takımı

SANAT

Dini değerler, gelenek ve estetik çerçevesinde; fethedilen yerlerin kültürleriyle birleşerek **Doğu ve Batı** etkili özgün kimlik. **Mimarî** en önemli alan: cami, köprü, kervansaray, çeşme; **Mimar Sinan** Süleymaniye ve **Selimiye** ile teknik, estetik ve mühendislikte katkı. **Süsleme: çini, tezhip, minyatür, hat** (Kur'an ve resmî belgelerde güzel yazı); minyatürde tarihî olaylar ve saray hayatı; halıcılık, **ebru**, ahşap oyma, bakırcılık. **Mehter Takımı**: ordunun resmî müzik topluluğu; Türk müziğine katkı; **Mozart**'ın "Türk Marşı" Osmanlı müziğinden etkilenmenin örneği.

Görsel 3.72 · Karagöz gölge oyunu

Görsel 3.73 · Osmanlı evinin içi

Görsel 3.74 · Çarşı (Üsküdar)

Görsel 3.75 · Tarlada köylüler

ALAN	OSMANLI'DA GÜNLÜK HAYAT
Şehir	Yaşam camî, çarşı ve mahalle etrafında; farklı inançlar huzur içinde; meddah, Karagöz, orta oyunu ; Ramazan, bayram, düğün ve şenlikler; ticaretin kalbi bedesten (korunaklı çarşı); esnaf Ahîlik ve lonca ahlakıyla dürüst ticaret; gün erken başlar, herkes işini hakkıyla yapar
Aile ve ev	Çocuğun yetiştirilmesinden anne-baba birlikte sorumlu; evler maddi duruma göre; misafir güler yüzle ağırlanır; yer sofrası, önce büyükler oturur; yemekten önce-sonra el yıkanır, israf edilmez; çorba, pilav, et-sebze yemekleri, şerbet
Köy ve oba	Halkın çoğu köyde: tarım ve hayvancılık ; konargöçerler yaylak-kışlak arasında hayvancılık, zamanla yerleşik hayat
Değerler	Yardımlaşma, saygı, komşuluk, misafirperverlik, hoşgörü, dürüstlük

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Osmanlı süsleme sanatlarına dört örnek?" · "Mimar Sinan'ın eserleri?" · "Bedesten nedir?" · "Osmanlı günlük yaşamında öne çıkan değerler?" · "Meddah, Karagöz, orta oyunu hangi alanla ilgilidir?" → eğlence/sosyal hayat. Osmanlı ve günümüz günlük yaşamının benzer-farklı yönleri.

KAVRAMLAR

Çini: Sırlı desenli seramik.

Minyatür: Perspektifsiz küçük resim.

Ebru: Su üzerinde boya ile desen.

Meddah: Tek kişilik taklitli hikâye anlatıcısı.

Bedesten: Değerli malların satıldığı kapalı çarşı.

Tezhip: Altınla süsleme.

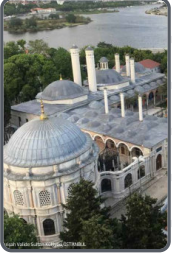
Hat: Güzel yazı sanatı.

Mehter: Osmanlı askerî müzik takımı.

Orta oyunu: Meydanda oynanan geleneksel tiyatro.

Şerbet: Meyve ve çiçekten yapılan içecek.

7.3.3 VAKIF, AHİLİK VE LONCA

Görsel 3.76 ·
Mihrişah Valide
Sultan İmareti

Görsel 3.77 ·
Vakıflar Genel
Müdürlüğü

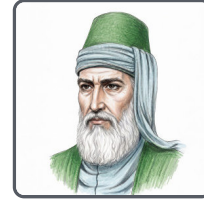
VAKIF MEDENİYETİ

Vakıf: kişilerin mal veya mülklerini **toplum yararına, süresiz** bağışlaması; vakfedilen mal **satılamaz, devredilemez, miras bırakılamaz**. İslam'ın yardımlaşma ilkesine dayanır. Selçuklu'da temeli atıldı, Osmanlı'da **altın çağ**: cami, medrese, darüşşifa, imarethane, han, köprü, kervansaray vakıflarla halka sunuldu; giderleri vakfa bağışlanan **dükkân, tarla, bahçe** gelirlerinden → hazineye yük olmadan süreklilik, eserler yüzyıllarca ayakta.

Fakirler gözetildi, hastalar tedavi edildi, öğrenciler okutuldu, yolcular ağırlandı; hayvanlar ve çevre için bile vakıf. **Din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yok** → birlik, sosyal adalet; kamu hizmetlerini halk karşıladı → "**Vakıf Medeniyeti**". Kaynak E: insan vakıf beşikte doğar, vakıf medresede okur, vakıf mezarlığa gömülür. **İlginç vakıflar:** leylekleri koruyan, kitap tamir eden, göl temizleyen, meyve yediren, öğrencilere piknik yaptıran. Bugün **Vakıflar Genel Müdürlüğü** vakıf eserlerini korur, yeni vakıfları denetler.

AHİ TEŞKİLATI

Kurucusu **Ahi Evran**. XIII-XIX. yy Anadolu'da esnaf ve sanatkârların **meslek + ahlak + dinî eğitim** örgütü; kalite ve **helal kazanç**; kazancı fakirlerle paylaşma → **sosyal güvenlik** işlevi; **Bacıyan-ı Rum** (Anadolu Bacıları) ile kadınlar da meslek sahibi. **Kuralları:** eli açık (cömert) · sofrası açık (ikramı bol) · kapısı açık (misafirperver) · gözü kapalı (kusur görmez) · dili kapalı (gybet etmez) · merhametli. Etkisi: dayanışma, güven, dürüst ticaret, toplumsal huzur.

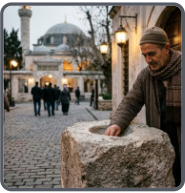
Görsel 3.78 · Ahi
Evran (temsili)

Görsel 3.79 ·
İskemleci esnafı
(minyatür)

LONCA TEŞKİLATI

Sınırlar genişleyince Hristiyan ve Yahudiler de ticarete katıldı; şehirler büyüdü, nüfus arttı → Ahilik yetersiz kaldı, yerini **lonca**ya bıraktı. **Lonca:** aynı meslekten esnaf ve sanatkârların **devlet denetiminde** meslek örgütü (demirciler, bakırcılar, ayakkabıcılar ayrı loncalar); Ahilikteki meslek ahlakı ve dayanışmayı sürdürdü. **Görevleri:** üretimi düzenler · esnaf dayanışması · **kaliteli mal** denetimi · **fiyatları** kontrol altında tutar. **Benzerlik:** meslek eğitimi, ahlak, dayanışma, kalite; **fark:** Ahilik yalnız Müslüman, dinî temelli; lonca çok dinli, devlet denetimli.

Görsel 3.81 ·
Sadaka Taşı

Görsel 3.80 ·
Bayezid
Medresesi

KAYNAK G · SADAKA TAŞI VE DEĞERLER

Üsküdar'da mahalleliler yatsıya giderken taşın kovuğuna para bırakır; ihtiyacı olanlar camiden son çıkıp yalnız **ertesı günün ekmek parasını** alırdı; sabah hâlâ para kalırdı → **yardımlaşma, kanaat, dürüstlük, onuru koruma**. Osmanlı kültürünü İslam'ın yardımlaşma, dayanışma, adalet, merhamet değerleri şekillendirdi → medrese, cami, darüşşifa, külliye, vakıf. Tarihini bilmek millî değerleri korur, **millî kimlik** oluşturur; bu miras gelecek nesillere aktarılmalı.

YAZILI RADARI

● **Yazılıda nasıl sorulur?** "Vakıf nedir, vakfedilen mal neden satılamaz?" · "Osmanlı neden Vakıf Medeniyeti olarak anılır?" · "Ahiliğin kurucusu, Bacıyan-ı Rum nedir?" · "Ahi kuralları (eli, sofrası, kapısı açık...)" · "Ahilik neden loncaya dönüştü? Loncanın görevleri?" · "Sadaka taşı hangi değerleri yansıtır?"

KAVRAMLAR

Vakıf: Malı toplum yararına süresiz bağışlama.

Ahilik: Esnaf ahlak ve meslek teşkilatı.

Bacıyan-ı Rum: Anadolu Bacıları; kadın esnaf örgütü.

Helal kazanç: Dürüst yolla elde edilen gelir.

Vakfiye: Vakfın kuruluş belgesi.

Ahi Evran: Ahiliğin kurucusu.

Lonca: Devlet denetimli esnaf birliği.

Sadaka taşı: Gizli yardım için mahalle taşı.

TEST MİNİ TEST

5 soru · yeni nesil · önerilen süre 8 dakika

Doğru: ___ / 5

1 Osmanlı Devleti'nde padişah'tan sonra en yetkili devlet adamı olan, padişahın vekili sayılan ve mührünü taşıyan Divan üyesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kazasker B) Defterdar
C) Veziriazam D) Nişancı

2 Saray içinde kurulan ve devletin üst düzey yöneticilerini yetiştiren Osmanlı eğitim kurumu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sıbyan mektebi B) Enderun Mektebi
C) Rüştîye D) Darüşşafaka

3 Ahmet Cevdet Paşa öncülüğünde hazırlanan ve İslam dünyasının medeni kanun niteliğindeki ilk hukuk metni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kanun-i Esasi B) Tanzimat Fermanı
C) Mecelle D) Kanunname

4 Kişilerin mal veya mülklerini toplum yararına süresiz olarak bağışlamasıyla oluşan; satılamayan, devredilemeyen ve miras bırakılamayan kurum aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Lonca B) Vakıf
C) Bedesten D) Külliye

5 "Eli açık olmalı, sofrası açık olmalı, kapısı açık olmalı; gözü kapalı olmalı, dili kapalı olmalı."

Bu kurallar aşağıdaki teşkilatlardan hangisine aittir?

- A) Divan-ı Hümayun B) Ahi teşkilatı
C) Mehter takımı D) Enderun

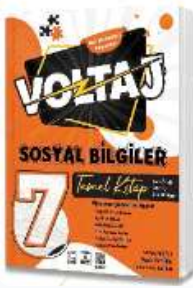
SORU	CEVAP	KISA ÇÖZÜM
1. Soru	C	Padişahın vekili ve mührünü taşıyan kişi veziriazamdır.
2. Soru	B	Enderun saray okuludur; yönetici yetiştirir.
3. Soru	C	Mecelle ilk İslam medeni kanunudur.
4. Soru	B	Tanım vakıf kurumuna aittir.
5. Soru	B	Bu kurallar Ahi teşkilatının ilkeleridir.

DAHA FAZLASI İÇİN OKUT!

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitap Tavsiyeleri

Yazılıdan 100 almaya hazır mısın? Bu sorularla kendini test ettin, şimdi sıra denemelerde ve bursluluk sınavlarında fark yaratmakta! **Voltaj Serisi** kitaplarıyla pratik yap, sınav maratonunda hep bir adım önde ol.

Sosyal Bilgiler Temel Kitap

- ✓ Konu özeti ve etkinlik.
- ✓ Video çözümlü.
- ✓ Akıllı tahta desteği.
- ✓ Müfredata %100 uyumlu.

36 Haftalık Fasikül

- ✓ Haftalık konu takibi.
- ✓ Yeni nesil sorular.
- ✓ Kazanım kavrama testleri.
- ✓ Pratik çek-kopar yapı.

Yeni Nesil Soru Bankası

- ✓ Beceri temelli sorular.
- ✓ Mantık muhakeme odaklı.
- ✓ Bölüm sonu denemeleri.
- ✓ Tamamı video çözümlü.

SOSYAL BİLGİLER DÜNYASI®

Bu metin ve doküman Muammer ASLAN tarafından "Sosyal Bilgiler Dünyası" için hazırlanmıştır.

www.sosyalbilgilerdunyasi.com